

BAŞKURT SOVYET YAZARI ZEYNEP BİİŞEVA

Bashkir Soviet Author Zeynep Bişeva

(1908-1996)

Erkan KARAGÖZ*

Özet

Başkurt Sovyet edebiyatının seçkin temsilcilerinden biri olan yazar Zeynep Bişeva, Sovyet döneminde ve rejimin ideolojik şartlarında yetişip eserler vermiştir. Edebî türlerin birçoğunda kalemini ustaca oynatan yazarın 60'tan fazla kitabı yayımlanmıştır. Bu yazıda Z. Bişeva ve öne çıkan bazı eserleri tanıtılmaya çalışılacaktır.

***Anahtar kelimeler:** Zeynep, Bişeva, Başkurt, Sovyet, Edebiyat, Trilogiya (Üçleme Roman).*

Abstract

Zeynep Bişeva, one of the prominent representatives of Bashkir Soviet literature, lived in the Soviet era and wrote her books under the Soviet regime conditions. She wrote more than sixty books. Her books are from different genres. This article aims to introduce Zeynep Bişeva and some of her distinguished books.

***Keywords:** Zeynep, Bişeva, Bashkir, Soviet, Literature, Trilogy.*

Zeynep Bişeva, Başkurt Türklerinin ona verdiği isimle Zeynep Apay (abla) Sovyet döneminde ve rejimin ideolojik şartlarında edebî eserler vermiş seçkin bir Başkurt yazarıdır. 1993 yılında iki cilt hâlinde yayımlanan ve 1685 sayfadan oluşan *Başkurt Dilinin İzahlı Sözlüğü*'nde (Agişev vd. 1993) kelimelerin kullanılmasını açıklamak için en çok H. Devletşina ile birlikte onun eserlerinden örnek cümleler seçilmiştir. Başkurt Türkleri onun adını, ülkemizde büyük ilmi çalışmalara imza atan Ord. Prof. Dr. A. Zeki Velidî Togan ve Prof. Dr. Abdülkadir İnan'ın da doğduğu bölge olan Başkurdistan'ın Ufa'dan sonra ikinci büyük şehri ve tarihî başkenti Sterlitamak'ta bir üniversiteye vererek bu büyük edebî şahsiyete karşı kadirşinaslıklarını göstermişlerdir.

---

* Arş. Gör. Erkan Karagöz, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, ekaragoz@gazi.edu.tr , erkankaragoz48@gmail.com

Z. Biişeva'nın *Yırlayım Min* "Türkü Söylüyorum Ben" şiirinde geçen aşağıdaki mısralar, popüler bir türkünün sözleriymiş gibi, bu edebî şahsiyetin kendisiyle özdeşleşerek bir vecizeye dönüşmüştür. Biişeva, bu mısralarında üstün sanat yeteneğini kullanarak hayat karşısındaki tutumunu derin ve sert bir üslûpla dile getirmekte, komünist rejimin yarattığı bir Sovyet insanı olarak yaşadığı hayattan duyduğu memnuniyeti aksettirmektedir.

Yırlayım

*İlap tıwham da min, yırlap üstîm,
Yırlap yaşâyîm âlî bugün dä.
Sästârîmä qıraw säsilhä lä,
Qıraw qunmaş minîñ küñilgä.*

*Yırlap yaşâyîm. Xalqım üzî hüyyüp:
«Yırla! –tiyîp birzî qälämdî.-
Danla! –Tinî, –Hinî kışî itkän,
Yırsı itkän büyük ilîndî».*

*İlap tıwham da min, yırlap üstîm,
Yırlap yaşâyîm haman, bugün dä.
Yırlamaysa küñilîm tüzä almay,
Yırzarğa tiñ büyük ilîmdä.
(QUYHQ 2010: 45)*

Türkü Söylüyorum

*Ağlayarak doğsam da ben, türkü söyleyerek büyüdüm,
Türkü söyleyerek yaşıyorum hâlâ bugün de.
Saçlarıma kırağı saçılrsa da,
Kırağı konmaz benim gönlüme.*

*Türkü söyleyerek yaşıyorum,
Halkım türkü söyle diye verdi kalemi.
Öv! dedi, seni insan yapan,
Ozan yapan büyük ülkeni,*

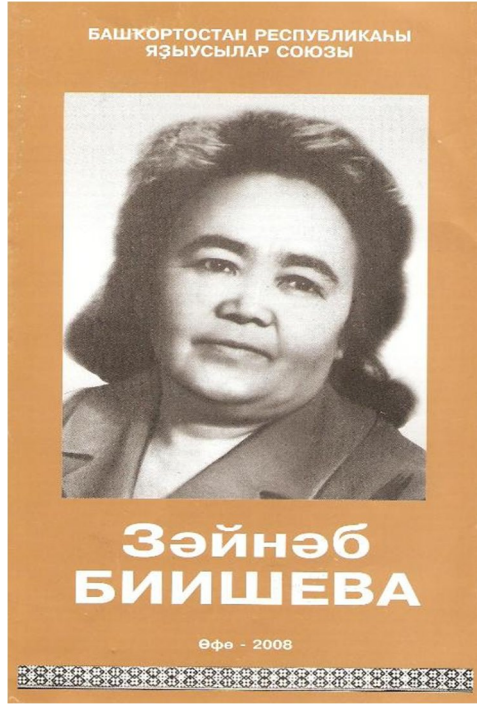
*Ağlayarak doğsam da ben, türkü söyleyerek büyüdüm.
Türkü söyleyerek yaşıyorum hâlâ bugün de.
Türkü söylemekten gönlüm kendini alamıyor,
Türküler gibi büyük memleketimde.*

Z. Biişeva'nın sanatsal yaratıcılığını içinde yaşadığı zamanın özelliklerine, tarihî olaylarına ve hayat hikâyesine bakmadan değerlendirmek olmaz. Çünkü yazarın ibret verici bir kaderi vardır. *İnkılâba kadar horlanarak karanlıkta yaşayan halk tabakaları, inkılâptan sonraki aydınlık dönemde fen ve teknik, edebiyat ve sanatta büyük bir yükselişe geçmiştir. Bu aydınlık dönem, milyonlarca kişinin kaderine somut bir şekilde yansımış ve tesir etmiştir* (Baimov vd. 2003: 378). Z. Biişeva devrim sonrasında, her Sovyet insanına vaat edilen cennet yalanına inandırılmış ve komünist rejime eli kalem tutan bir silâhşor olarak hizmetlerde bulunmuştur. Z. Biişeva, *Yaqtığa (Aydınlığa)* isimli trilogiya (üçleme roman) eserlerinde hâsıl ettiği *Kämhâlgündär (Aşağılananlar)*, *Ülü İyik Buyında (Ulu İyik Boyunda)*, *Yımış (Yemiş)* romanları, Moskova neşriyatında yüz binlerce baskı yaparak dünya edebiyatındaki yerini almıştır. Bu romanların, çok uluslu Sovyet döneminin ortak bir ruh kazanıp şekillenmesinde rolü olmuştur (Baimov vd. 2003: 378). Z. Biişeva'nın bu başarıları, onun rejimin hizmetinde üstlendiği rolü başarılı bir şekilde yerine getirdiğini tasdik etmektedir. Trilogiya eserlerinin yanında Z. Biişeva roman, uzun hikâye, kısa hikâye, piyes, şiir,

masal, tercüme eser, edebî makale ve deneme türlerinde; bir gazeteci şahsiyet olarak da toplumsal makale ve röportaj türlerinde kalemını ustaca kullanıp eserler vermiştir.

Dışarıdan bakan taraflı bir gözle, yazar Z. Biişeva'yı suçlamak ve acımasızca yargılamak, Sovyet rejimine ve ideolojisine inanmayan bir edebiyat eleştirmenin seçeceği en kolay yoldur. Tarafsız bir gözle bakılacak olursa kader çizgisinin onu bu şekilde hareket etmeye yönlendirdiği ve hatta zorladığı görülecektir. Acaba Z. Biişeva Sovyet rejimi ve ideolojisi altında yetişmeseydi de İslâmcılık, Türkçülük ve dar anlamda Başkurt milliyetçiliği ideolojileri altında yetişip eserler verseydi onu bir Türk edebî şahsiyeti olarak baş tacı eder miydik? Bu sorunun cevabını aramadan önce yazarın acıklı hayat hikâyesini hatırlamak gerekmektedir.

*Romancı, şair, oyun yazarı Zeynep Biişeva, Başkurdistan'ın Kügersin bölgesi'nin Töyömbet köyünde 2 Ocak 1908 tarihinde dünyaya gelmiştir (Nizamov 2008: 2). Çocukluk yaşlarından itibaren hayatın acı ve sert gerçekleriyle yüzleşen yazar, üç yaşında annesini, on bir yaşında babasını kaybetmiş, ilkokula da ancak 12 yaşındayken başlayabilmiştir. Devrim yıllarında fakir, öksüz ve yetim köylü çocuğu olan yazar, **Ütkün Yuldar, Uzğan Yuldar (Geçmiş Yollar, Geçmiş Yıllar)** isimli otobiyografik denemesinde "Doğrusunu söylemek gerekirse, ben çocukluk yıllarımı hatırlamayı hiç sevmiyorum. Hangi insan şu anda yaşadığı aydınlıktan geçmişte yaşadığı karanlık yıllara gitmek ister ki! Ama bu yaşananların hiçbirisi unutulmayacak. Geride bırakılan uzun yolun ilk patikaları gibi geçen gürültülü yılların baş sebebi, ne de olsa çocukluk yıllarında yatıyor (Baimov vd. 2003: 378). Yazarın bu düşündürücü ve insanı şaşırtan sözleri, Bolşevik devriminden önceki İdil-Ural bölgesinde yaşayan Türk ulusunun istediği ve arzuladığı, uğruna kan döktüğü bağımsız olma düşüncesini tasvip etmediğini belgeler niteliktedir.*

Z. Bişeva'nın kaderi, inkılâp yıllarının getirmiş olduğu olumlu değişikliklerin temelinde değişmiştir. Z. Bişeva 1924 yılında, yani 16 yaşında ve henüz dördüncü sınıf bilgisine sahip bir öğrenciyken, iki aylık bir kurstan sonra Orenburg şehrinde Karavanharay'da (Kervansaray) Başkurt çocukları için açılan özel okullardan ilki olan İNO'ya (Millî Pedagoji Enstitüsü) okumak için gönderilir. Bu enstitü, 1930'lu yılların sonunda Başkurt Teknik Pedagoji Enstitüsü adını alarak Times'e taşınmıştır (Baimov vd. 2003: 378).

Z. Bişeva pedagoji enstitüsünü tamamlayınca, 1929-1931 yılları arasında Temyasovo Baymaksogo (Times) bölgesinde ilkokul öğretmeni olarak çalışmıştır. Ufa eğitim kurslarından sonra 1931 yılında hem Tatar, hem de Başkurt dillerinde Ufa'da çıkan **Pioner** isimli bir eğitim dergisinde editör olarak işe başlayan Bişeva, daha sonra bu dergide baş editörlüğe yükselmiştir. 1934 yılına kadar **Başkurt Kitap Neşriyatı**'nda editör olarak çalışan Bişeva, sonraki birkaç yıl kişisel sebeplerden dolayı Ufa'dan ayrılıp MTS (Makine Traktör İstasyonu) ve bölge gazetelerinde çalışmıştır (Baimov vd. 2003: 379-380). 1934-1935 yılları arasında **Udarnik** ve **Salavat**

Bölgesi'nin Gazetesi isimli gazetelerin editörlüğünü eş zamanlı olarak birlikte yürüten Z. Biişeva 1938 yılında yeniden Ufa'ya dönmüş, önce **Radiokomite** (radyo komitesi) editör, daha sonra ise Başkurt Kitap Neşriyatı'nın çocuk edebiyatı bölümünde müdür olarak çalışmıştır. 1939-1951 yılları arasında editörlüğünü yaptığı **Qızıl Başqortostan (Kızıl Başkurdistan)** isimli gazetede çeşitli yazılar kaleme almıştır. İlk hikâyesini 1930 yılında Pioner isimli dergide yayımlamıştır. Yazarın ilk kitabı ise 1942 yılında yayımladığı **Mal'chik Partizan (Partizan Delikanlı)** isimli kitaptır. Yazarın o zamandan beri Rusya ve dünya dillerinde yayımlanmış altmıştan fazla kitabı bulunmaktadır (Nizamov 2008: 2).

Z. Biişeva epik tabiatlı bir yazar olarak kendi tarzını yaratmış, edebî türlerin birçoğunda eser vermiştir. Onun eserleri, edebî kalıpların dışına çıkarak Sovyet edebiyatında, dolayısıyla Başkurt edebiyatında yeni bir çığır açmıştır. Önceleri, çocuk edebiyatı türlerinde eserler veren bir yazar olarak tanınan Biişeva aydın, romantik ruhlu bir yazar olarak kısa hikâyeler, uzun hikâyeler, şiirler ve ibretli masallar yazmıştır. Daha sonra **Duş Bulayıq (Dost Olalım), Künhulv (Künhulv), Gülyamal (Gülyamal), Süyâr Kışî (Tuhaf İnsan), Uzar, Uzar (Düşünceler, Düşünceler)** gibi keskin polemik ruhlu hikâyelerini kaleme almıştır. Z. Biişeva'nın yazdığı **Müxäbbät häm Näfrät (Sevgi ve Nefret), Näzâr (Nedir), Tılsımlı Quray (Tılsımlı Kuray)**¹ gibi dramatik eserler, şekil ve üslup yönünden Başkurt Sovyet edebiyatında yeni bir dönemin başlangıç eserleri olma özelliğindedir. Bu eserler halk yaratıcılığı şiirselliğinde, folklor malzemelerinden fazlasıyla yararlanılarak yazılmıştır. Bu eserlerdeki karakterlerin tarzı, geniş bir şekilde genelleştirilip felsefi sembollerle renklendirilmiştir. Böyle bir eser olan **Tılsımlı Quray (Tılsımlı Kuray)** piyesindeki İremel Batır, Ay, Börköt, Sesen, Er Ese, Yuha Batşa, Alabay, Harıbay; yine böyle bir eser olan **Müxäbbät häm Näfrät (Sevgi ve Nefret)**'deki Yulavsı, Yaktıbike ve Dingezbike, halk ruhunun sanat gücüyle yansıtıldığı karakterler olmuşlardır. 1917 devriminden sonra ortaya çıkan sınıf mücadelesinin sebep olduğu karışıklıkları soyut tarihî bakış açısıyla tasvir eden **Näzâr "Nedir"** adlı manzume de Z. Biişeva'nın eserlerine has bir hikâyedir. **Süyâr Kışî (Tuhaf İnsan)** hikâyesinin temeli de iki karakterin üzerine kurulmuştur. Karakterlerden biri; toplumcu karakteriyle insanların saygısını kazanmış Ğezil, diğeri de her zaman sadece kendini düşünerek yaşayan müsrif karakteriyle Ğeliekber'dir. Ğezil'in çalışarak biriktirdiği helâl parasıyla bir

¹ Başkurtların kuray ağacından yaptıkları ney müzik aletine benzeyen üfleme millî müzik aleti.

okula orkestra hediye etmek istemesi, Ğelikber için hiçbir zaman anlaşılmayan akılsız ve tuhaf bir durumdur. Bu iki kişi arasındaki sert ve acımasız görüş ayrılığı; dünya görüşlerinin çeşitliliğı, bakış açısı, insanî değerler, ferdî hürriyet problemlerine varıp birleşmektedir. Z. Biişeva'nın yukarıda adı geçen hikâyeleri, 1981 yılında Moskova'nın "Sovetskiy Pisatel" neşriyatında "Dumi, Dumi" ismi altında Rusça olarak basılmıştır (Baimov vd. 379: 380). Bugün hızla gelişen Başkurt edebiyatında bu eserler o dönem edebiyatının önemli eserlerinden sayılmaktadır. Bu eserler, günümüzde de tesirini kaybetmemiş, Başkurt Sovyet edebiyatının klasikleri arasına girmiştir.

Z. Biişeva'nın **Duş Bulayıq (Dost Olalım), Künhılıv (Künhılıv), Säyır Kışı (Tuhaf İnsan), Uyzar, Uyzar (Düşünceler, Düşünceler)** gibi eserleri, birer hikâye olarak sosyal problemleri aksettirmeleri bakımından dikkat çekicidir. **Duş Bulayıq (Dost Olalım)** eserinde çocukların dünyası, **Künhılıv (Künhılıv)** hikâyesinde savaş yıllarında bir köyde kolhoz başkanlığı yapan Künhılıv'ın fedakâr hayatı ve mücadelesi, **Uyzar, Uyzar (Düşünceler, Düşünceler)** hikâyesinde ise zamane gençlerinin davranış ve fikir bozuklukları, zaman içinde önlere çıkan sınavları geçme yeteneğı ile karakterlerinin şekillenmesi tasvir edilmektedir. **Ğülyamal (Ğülyamal)**, hikâyesinde, Ekim devrimine kadar Harun Bay adında birisi için gece gündüz çalışan ve rahat yüzü görmeyen Yomagol'un kızı Ğülyamal'ın tüm hayatı, çocukluk yılları, sevgi dramları, sosyal yönden aşağılanması, Rus öğretmen Anna İvanova'nın yardımıyla aydınlığa uzanması, Sovyet döneminde yönetici olması, uzun bir tarih akışında tasvir edilmektedir. Bu hikâyelerde mücadelecî ruha sahip kadınlar ve kızlar tasvir edilmektedir. Künhılıv, Ğülyamal, Zölfize gibi rühen güçlü ve gururlu kadın karakterler, daha sonra Z. Biişeva'nın **Yaqtığa (Aydınlığa)** üçlemesinde geniş bir şekilde yansıtılmıştır (Baimov vd. 2003: 380-381).

Z. Biişeva'nın eserlerinin hepsinde ülkenin dünü ile bugünü aktif bir münasebet hâlinindedir. Yazar, kendi bakış açısına göre eserlerinde içinde bulunduğu zamanın sosyal problemlerini, ülke tarihinin geçmişine giderek açıklamaya ve bu şekilde vatandaşların, vatandaşlık görevlerini yerine getirmesini ve bu görevleri hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görmelerini telkin etmeye çalışmıştır.

Yaqtığa (Aydınlığa) adlı üçleme romanı Z. Biişeva'yı sanatının zirvesine taşıyan bir kuğı şarkısıdır. (Baimov vd. 2003: 381). Bu üçlemenin ilk kitabı ve giriş noktası **Kümhılğandır (Aşağılananlar)** isimli epik

romandır. Daha sonraki iki kitap *Ūlŭ Īyik Buyında (Ulu İyik Boyunda)* ve *Yimış (Yemiş)* romanları, bu epik üçlemenin daha da genişlemiş parçalarıdır (Nizamov 2008: 2). Bu romanlar, Rusça'ya tercüme edilerek Moskova'da da yayımlanmış ve Sovyet okuyucusunun saygısını kazanmıştır. Geniş epik planda Başkurt halkının sosyalist inkılâba gidiş yollarını tasvir eden bu üçleme roman, şimdiki Başkurt edebiyatının klâsik zeminini oluşturmaktadır (Baimov vd. 2003: 381). Bu üçleme eserde Başkurt halkının 1917 ihtilâli sırasındaki ve ihtilâlden sonra çıkan iç savaş yıllarındaki hayatları anlatılmaktadır. Z. Biişeva bu üçleme eserle 1968 yılında Salavat Yulayev devlet ödülünü kazanmıştır (Nizamov 2008: 3).

Z. Biişeva'nın *Yaqtığa (Aydınlığa)* adlı üçleme eserinin son romanı olan *Yimış (Yemiş)*, büyük bir eserdir. Bu eser, başkahraman Yimış'ın karakteri ve onun lirik, romantik ruhu ve ahlâkî yüceliği ile bağlantılıdır. Z. Biişeva'nın en sevilen kadın karakteri içine kapanık, sabırlı gururlu, zorbalara karşı nefret besleyen *Yimış (Yemiş)* karakteridir (Nizamov 2008: 2). Yazar, eserlerinde başka kahramanların da ruhî çehresini ve gönül güzelliğini ortaya çıkartmaya çalışmıştır. Yarattığı inkılâpçı görüşçü karakterlerden Timerbay karakteri buna en büyük örnektir. İç savaş sırasında Timerbay bir elinde tüfek, diğer elinde sanat, helâk oluncaya kadar kurayından ayrılmamıştır. Savaşta darı tanelerinden bile bir Lenin resmi yapmıştır. Kahramanların savaş meydanında gösterdiği başarılar, Biişeva'nın eserlerinde şiirsel bir âhenk ile canlandırılmıştır. Bu, Başkurt edebiyatında tarihî inkılâp temasına yeni bir yaklaşımdır. Sosyal, tarihî ve günlük olayların, estetik ve ahlâkî münasebetlerin hikâye edilirken birlikte ele alınması, romanlarda tasvir edilen olayların yankı bulmasına yardım etmiştir (Baimov vd. 2003: 383).

Daha önce yazılan tarihî inkılâp eserlerinde sosyal plânda ele alınan sınıf çatışması, yazarları, "ak" ve "kara" renklerle çalışmaya mecbur ediyordu. Bu yüzden karakterler inkılâpçı veya karşı inkılâpçı, fakir veya zengin, aklar veya kızıklar olarak dar çerçevede damgalanıyordu (Baimov vd. 2003: 383). Bunun amacı, halkın gözünde inkılâp hareketlerinin karmaşıklığını ve çok yönlü karışıklıkları bir nebze sadeleştirip tasvir etmektir. Başkurt edebiyatında bu çeşit kurgu, o dönemin ustalık seviyesini belirleyen bir çizgi olmuştur.

Yeni gelişme devrinin eserleri olarak Z. Biişeva'nın romanlarındaki karakterler, çok yönlü ve çok türlü karakterler olarak gerçek hayattaki gibi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karakterleri, eski dönemin karakterleri gibi

olumlu ve olumsuz diye ayırmak zordur. “Aşağılananlar” romanında aynı ailede doğan Taibe ninenin üç oğlu **Hammat**, **Hisbulla** ve **Zakir**, farklı çizgilere sahip sosyal-psikolojik karakterlerdir. *Yirminci Asır Başkurt Edebiyatı* adlı eserde verilen bilgilerden hareketle bu tipleri şu şekilde tanıtabiliriz.

Hammat kadere meydan okuyarak yaşayan kahraman ruhlu ve her zaman inkılâbı savunan bir karakterdir. O sabantoylarda (hasat bayramı) kurulan güreş meydanında birinciliği kimseye kaptırmamaktadır. Özel hayatında sabanı atına göre koşumlayan dürüst ve yüreği sevgi dolu bir kişiliğe sahiptir. Z. Bişeva üçlemesindeki Hammat, geleneksel inkılâpçı karakterin bireysel yansımasını gösteren bir karakterdir.

Taibe ninenin ikinci oğlu **Hisbulla** ise, kendine has özellikleri bulunan bambaşka bir sosyal tiptir. Üçleme romanda Hammat annesine benzeyen sağlam gövdeli, irade sahibi birisiyken, Hisbulla da babasına benzeyen sakin, yumuşak huylu bir karakterdir. Medreseden mezun olan Hisbulla, beceriksiz ve riyasız bir molla olmuştur. Hisbulla karakterine yüklenen bu özellikler, Başkurt romancılığında görülen yeni bir durumdur. İnkılâba kadar Başkurt halkının belli bir sosyal tabakasının psikolojik analizi, bu karaktere yüklenen rol vasıtasıyla tasvir edilmiştir.

Hammat ve Hisbulla tipindeki kahramanlar, inkılâp döneminin esas kahramanları olarak, tarihî inkılâp temalı yazılan her eserde yer alabilecek en uygun tiplerdir. Orijinalliği ve sosyal-tarihî özelliği yönünden üçlemenin Zakir karakteri, yani Taibe ninenin en küçük oğlu Zakir, Başkurt Sovyet edebiyatı için tasvirde yeni bir bakış açısı olmuştur.

Bazı taraflardan yenilikçi yanlısı görüşü ile **Zakir**, ağabeyi Hammat’a yakın durmaktadır. Şakacı tabiatı, gördüğü şeyleri öğrenmeye, bilmeye olan merak ve heyecanı sebebiyle köydeki yaşam tarzı Zakir’i memnun etmemektedir. Bir köy satıcısının arkasından köyden ayrılıp giden Zakir, Orenburg’da mevsimlik işçi statüsünde bir süre çalıştıktan sonra köye geri dönmüştür. Zakir karakterinin şekillenmesinde yaptığı hataların

trajik aslı, sosyal tarihî esaslarla belirlenir. Zakir, iki arada gelip giden kişiliğiyle inkılâp mücadelesinin tamamen dışında kalır. İşçi sınıfına da, köy muhitine de iyice alışamaz. Bu yönüyle o, iyi bir molla olamayan Hisbulla'yı hatırlatır. Hisbulla, başka pek çokları gibi yavaş yavaş sınıfsal mücadele yolunu tanımaya başlasa da, Zakir iki arada gelip gitmeye devam eder. İç savaş devrinde Zakir karakterinde yalnızlık, mevsim işçiliği gibi çizgiler yok olmaz, ancak sosyal mücadele ideali, hak yol seçimi yine karmaşık bir hâl alır. O, Zeki Velidî askeri ile birlikte sağa sola dönüp yürümeye başlar. Doğruluğu bir vakit aklarda, bir vakit kızılarda görür. Hangi tarafta dursa gerçek doğruluk burada diye inanıp kahramanlar gibi savaşır. (*Baimov vd.* 2003: 383-386).

Z. Biişeva'nın üçleme roman türündeki eserleri, Başkurt Sovyet edebiyatında yeni bir türdür. Başkurt halkının mücadele dönemlerini epik plânda tasvir eden bu türdeki eserler, okuyucunun saygısını kazanmıştır. Bu eserleri, yazarı da ustalığının zirvesine taşımıştır. Z. Biişeva, bütün türlerde üretken bir yazar olarak kendi üslûbunu bu eserlerle edebiyat dünyasında kabul ettirmiştir.

Yine *Yirminci Asır Başkurt Edebiyatı* adlı eserden çıkardığımız bilgilere göre Z. Biişeva'nın “Düşünceler, Düşünceler”, “Tuhaf İnsan”, “Kühnliv” hikâyeleri, ideolojik yönelişleri göstermeleri açısından yazarın önemli eserlerinden sayılmaktadır.

Z. Biişeva'nın “Düşünceler, Düşünceler” hikâyesi, zamanın modasına kapılan genç insanların hayat karşısında işlediği hataları ve bu hatalardan aldığı derslerden sonra iyi birer Sovyet vatandaşı olmalarının ve şahsiyetlerin oturmasının tasvir edildiği bir eserdir. Zıt eğilimlerin çatışmasını ibretli bir şekilde tasvir ederek toplum gerçekliğini yansıtan bu hikâye, Başkurt Sovyet edebiyatında Z. Biişeva'nın gözlemci gücünü ortaya koyduğu başka bir klâsik eseridir.

“Tuhaf İnsan” hikâyesinde de Z. Biişeva birbirine zıt iki karakteri hikâye etmiştir. Bu hikâyedeki Gazelşa ile Ğeliekber birinci sınıftan itibaren on yıl aynı sırada oturmuş ve aynı

zamanda komşu olarak yaşamışlardır. Zamanla bu iki arkadaş farklı bakış açılarıyla, çeşitli ideolojilere inanan zıt şahıslar olmuşlardır. Gazelşa cömert, iyi ruhlu, geniş yürekli bir insan olarak başkalarının mutluluğuna sevinen, fedakârlık etmekten mutluluk duyan bir karakterdir. Geliekber için bunlar çok yabancı değerlerdir ve o, Gzel'i tuhaf kişi olarak adlandırmaktadır.

Kühnlıv hikâyesi ise diğer epik bir eserdir. Olaylar, köyde kolhoz başkanı olan Kühnlıv etrafında kurgulanmıştır. Büyük sıkıntıların hüküm sürdüğü yıllarda kahramanca davranan Kühnlıv karakteri vasıtasıyla fedakârca hizmet, gönül zenginliği ve ruh güzelliği anlatılmaya çalışılmıştır. (*Baimov vd.* 2003: 390-391).

Z. Bişeva'nın hikâyelerinde çok karmaşık konular, dramatik olaylar ve zıtlıkların çatışması dikkat çekmektedir. Hikâyeler ayrıntılı okunduğu zaman bu daha iyi anlaşılacaktır. Z. Bişeva'nın sade anlatımının altında karmaşık örgüye sahip kaderlerin, bir ideolojiyi yaşatabilmek için cennet vaadiyle kandırılmış ve sonra karanlık bir zindana atılmış insanların ruh güzelliği ve büyüklüğü yatmaktadır. Çünkü insan kaderi, onun hayattaki yerini tayin etmede en önemli ölçüttür. Bu nedenle ki, Sovyet toplumunun ana problemi, insan kaderi ve onun hayattaki yerinin tayin edilişi hakkındaki endişelerdir. Z. Bişeva eserlerini resmî Sovyet ideolojisine hizmet için yazmış olsa da eserlerinde dolaylı yünden Başkurt toplumunun yaşadığı sıkıntıları, Başkurt halk kültürüne ait folklorik unsurlarla birlikte kullanarak ustaca tasvir etmeyi başarabilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Z. Bişeva bir edebiyatçıda olması gereken bütün özelliklerin hepsine ziyadesiyle sahip bir edebî şahsiyet olarak eserlerinde kendi tarzını ve üslûbunu oluşturmuştur. Herkesin takdirini ve saygısını kazanan yazar, tartışmasız olarak Başkurt Sovyet edebiyatında bir döneme damgasını vurmuştur.

KAYNAKÇA:

AGİŞEV İ. M., Bişiev E. Ğ., Zeynullina G. D., İşmöhemetov Z. Q., Kusimova T. H., Uraksin Z. Ğ., Yarullina U. M., **Başqort Tiliñ Hüzligi** “*Başkurt Dilinin Sözlüğü*” 2 Cilt, İzdatel’stvo “Russkiy Yazık”, Moskova, 1993.

BAİMOV, P. H., Gariiva, G. H., Mustafina, P. D., Şaripova, Z. Y., **Yigirmiñsi Byat Başqort Äzäbiätı**, Ufa, 2003.

NİZAMOV, Raşit, **Başqortostan Respublikahı Yazıwsılar Soyozi Zaynab Biişeva** “Buklet”, Ufa, 2008.

Zäybäb Biişeva Turahında Studenttarzıñ İcadi İştärı, **Qıyaş Uzğan Yulda Hur Qala (QUYHQ)**, Zäybäb Biişeva İsimindägi Stärlitamaq Däwlät Pedagogiya Akademiyahı, Stärlitamaq, 2010.

